

Doc.dr. Stanislav Raščan¹

OCENA KNJIGE JUSTIN VAISSE: ZBIGNIEW BRZEZINSKI AMERICA'S GRAND STRATEGIST²

Vodja sektorja za načrtovanje politik Ministrstva za zunanje zadeve Francije in zgodovinar, ki se je specializiral za ameriško zgodovino Justin Vaisse, je izdal francoski original biografije leta 2016 (Odile Jacob, Zbigniew Brzezinski, *Strategie de l'empire*), se pravi eno leto pred smrtjo Zbigniewa Brzezinskega (1928-2017). Po smrti Brzezinskega je bila knjiga kmalu prevedena tudi v angleščino leta 2018 (Harvard University Press). Gre za prvo širšo biografijo neverjetne zgodbe migranta iz Poljske, ki se je preko Kanade in študija ekonomije na McGill University v Montrealu ter mednarodnih odnosov na Harvardu ter profesorja na Columbia univerzi, povzpел za svetovalca za nacionalno varnost v Belo hišo in je skupaj z državniki in svetovnimi voditelji, kot npr. predsednik Carter, Deng Xiaoping in papež Janez Pavel II, spreminjal svet, kot ga danes poznamo.

Čeprav je bil Zbigniew Brzezinski najbolj izpostavljen v času, ko je bil svetovalec za nacionalno varnost (1977-1981) predsednika Jimmy Carterja, je vplival na zunanjo politiko ZDA tudi pred svojim delovanjem v Beli hiši. Še zlasti pa se je njegov vpliv paradoksalno, prav tako kot vpliv predsednika Carterja, krepil po zapustitvi Bele hiše in traja še danes. Geopolitična vizija, ki jo je zagovarjal, akademska dela, ki jih je napisal, redno nastopanje v medijih in politični nasveti, ki jih je dajal vsem ameriškim predsednikom od Lyndona Johnsona do Baraca Obame so ga naredile za ameriškega velikega stratega. Ta naziv lahko podelimo samo še Henryu Kissingerju.

Res lahko potegnemo marsikatero vzporednico v življenju obeh velikih strategov. Oba sta emigrirala iz turbulentne Evrope leta 1938. Kissinger kot judovski begunec v ZDA, Brzezinski pa kot otrok poljskega diplomata najprej v Kanado. Oba sta doktorirala v petdesetih letih prejšnjega stoletja na Harvardu, ki je bil takrat valilnica kadrov za intelektualni spopad v Hladni vojni. Akademiki so bili potrebni, da nadomestijo vojake pri geopolitičnih odločitvah umika iz Vietnama in navezovanja

---

¹ Dr. Stanislav Raščan, PhD., is Ambassador and a Head of Department for Strategic Studies and Analyses at the Ministry of Foreign Affairs of Slovenia and active member of the Network of the Think tanks 16+1. Part-time he works also as an Assistant Professor at the Faculty for European and Government Studies in Kranj. The views in this article are his own and are not official position of the Ministry of Foreign Affairs of Slovenia.

² Ministrstvo za zunanje zadeve RS, Sektor za strateške študije in analize in Fakulteta za državne in evropske študije Nove univerze. Stališča v tem členu so avtorjeva osebna in ne odražajo nujno tudi uradnih stališč Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije.

februar 13, 2019

diplomatskih stikov s Kitajsko. Čeprav je napisanih kar nekaj biografij o dr. Kissingerju pa je o dr. Brzezinskemu do sedaj izšla samo ena biografija v poljščini.

Vse od petdesetih let lahko vidimo globok pečat delovanja Zbigniewa Brzezinskega na ameriškem zunanjepolitičnem delovanju vse od njegovih trdih stališč do Sovjetske zveze, njegovega prizadevanja za mir na Bližnjem vzhodu in njegove podpore globalnemu partnerstvu med ZDA in Kitajsko. Kljub temu, da je svoje ideje lahko najboljše in državniško prikazal med svojim službovanjem v Beli hiši, pa je tudi s svojimi akademskimi nastopi in idejami pomembno vplival na smer ameriške in svetovne politike.

Če še enkrat potegnemo vzporednice med Kissingerjem in Brzezinskim lahko rečemo, da sta nadaljevala povojno ameriško zunanjo politiko na podoben način, čeprav z različnih političnih polov. Henry Kissinger je bil republikanec in svetovalec za nacionalno varnost ter pozneje minister za zunanje zadeve pri predsedniku Nixonu osem let od 1969 do 1977 in njegovo delo je nadaljeval demokrat Brzezinski. Veliko zaslug pri uspešnem preboju migrantov na najpomembnejše politične položaje v državi pa so imele ameriške univerze, ki so vzgojile kar nekaj pomembnih praktikov in teoretikov zunanje politike. Tudi Samuela Huntingtona, Thomasa Shellinga, Stanley Hoffmanna in mnogo drugih.

Ti so nadomeščali prejšnjo elito zunanjepolitičnih odločevalcev, ki jo pooseblja George Kennan, avtor realistične teorije mednarodnih odnosov in teorije odvrčanja (*deterrence*) in zadrževanja (*containment*) v hladni vojni. Kennan je bil tudi znan po "dolgem telegramu" s katerim je sporočil v State department svoje poglede na nevarnost širitve komunizma iz Sovjetske zveze in potrebo, da se to prepreči. Svoje ideje je pozneje dopolnil še kot Mr. X v članku, ki ga je napisal za revijo Foreign Affairs. Kot vodja in ustanovitelj Sektorja za načrtovanje politik State departmenta in karierni diplomat, uradno ni smel nastopati v Javnosti.

Poleg univerz pa so se že po koncu prve svetovne vojne razvili tudi mnogi inštituti in think tanki, ki so se začeli ukvarjati prvenstveno z zunanjo politiko in z osveščanjem javnega mnenja o pomembnosti zunanje političnega delovanja. Med njihovimi podporniki so bile fundacije ko npr. Carnegie, Ford, Rockefeller, ki so skupaj z obveščevalnimi službami predvsem CIA in ostalimi finančno podpirali raziskave mednarodnih odnosov. Na prestižnih univerzah, kot je Harvard so poleg mednarodnih inštitutov ustanavljali tudi specifične inštitute za proučevanje Rusije in Sovjetske zveze.

Po Harvardu, kjer ni dobil stalnega profesorskega mesta takoj na začetku, je Brzezinski nadaljeval akademsko kariero na Columbia University. Čeprav so ga kmalu začeli vabiti nazaj na Harvard, se temu vabilu ni nikoli odzval. Med svojim akademskim delovanjem je imel tudi veliko organizacijskih

februar 13, 2019

in vsebinskih opravkov s Trilateralno komisijo, ki jo je leta 1973 ustanavljal s finančno pomočjo Rockefellerjeve fundacije. V tem času je veliko potoval in tudi bival in raziskoval na Japonskem.

Veliko je napisanega tudi o tem, koliko je vplivalo na njegova trda stališča glede Sovjetske zveze in komunizma njegovo poljsko poreklo. Enako se je seveda glede odnosa do Izraela ves čas očitalo tudi Kissingerju, zaradi njegovega judovskega porekla. Je pa tudi res, da so ameriški politiki in ameriška politika v iskanju ameriških interesov na področju zunanje politike večkrat našli skupni jezik in skupno delovanje obeh strank, ki sta si večkrat tudi znali zamenjati tudi kadre

V knjigi so tudi zanimiva poglavja, ki govorijo o akademskem obdobju prof. dr. Brzezinskega na Columbia University v obdobju študentskih nemirov leta 1968. Čeprav demokrat je bil Brzezinski znan po konservativnih stališčih glede študentskih obveznosti in nepopustljiv tudi do kolegov profesorjev. Zato so si ga študentje med demonstracijami duhovito in včasih tudi nesramno privoščili z maskoto v obliki živega pujsa z njegovim imenom. Kolegi pa mu niso omogočili vrnitve v akademsko sfero po končanju službe v administraciji. Isto in še v hujši obliki se je dogajalo seveda tudi republikancu dr. Kissingerju na Harvadu.

Dejstvo je tudi, da je bil Kissinger zmeraj v boljših odnosih s tiskom in v ohranjanju svoje pozitivne podobe v javnosti, zato tudi njegova avtobiografija obsega skoraj 4 000 strani, medtem, ko jih šteje od Brzezinskega samo 573. Je pa dokazljivo Brzezinski 7. decembra 1956 brifiral senatorja Huberta Humphreya o razvoju v Sovjetski zvezi in 55 let kasneje 24. marca 2010 sta imela srečanje s predsednikom Obamo glede Bližnjega vzhoda. V petdesetih letih je Brzezinski na tak ali drugačen način svetoval 9 ameriškim predsednikom (edina izjema je bil George W. Bush). Aktivno je delal v predsedniških kampanjah pri predsedniku Kennedyu (1960), Johnsonu (1964), Humphreyu (1968), predsedniku Carterju (1976), Georgu H.W. Bushu (1988) in Obami (2008).

V devetdesetih je veliko sodeloval pri debatah o potrebi in širitvi NATO in intervenciji v Iraku leta 2003. Kot zanimivost drugi starosta ameriške zunanje politike George Kennan je širitev NATO na vzhod označeval kot največjo napako zahoda. Pa čeprav je Kennan služboval diplomat tako v komunistični Sovjetski zvezi, kot nacistični Nemčiji in kasneje kot Kennedijev ambasador v Jugoslaviji v začetku šestdesetih je bil v negativnem stališču do širjenja NATO neomajen vse do svoje smrti pri skoraj 100 letih.

Podporniki teorij zarote pravijo, da je Brzezinski rad deloval iz ozadja, kjer je najrajši vlekel svoje niti. Še zlasti zaradi svojih travm iz aktivnega delovanja v administraciji, ko ni preprečil vzpona Homeinina in revolucije v Iranu in so ZDA doživele ponižanje z zajetjem talcev. Prav tako se mu pripisuje

februar 13, 2019

napačne odločitve pri oborožitvi medžahedinov v Afganistanu. Prav tako ni končal nekaterih začetih projektov na področju človekovih pravic in sporazuma o razorožitvi SALT II

Je pa zagotovo dosegel veliko pri normalizaciji odnosov s Kitajsko za kar ga je celo Deng Xiaoping nagradil z nekajtedenskim potovanjem po Kitajski za celo družino. Družina Brzezinski je potovala po poti Velikega marša, kjer so bile poti in razmere zelo primitivne. Ravno zaradi težkih razmer potovanja se jim ni pridružil kot prevajalec kitajski veleposlanik v ZDA, ampak je za to vlogo diplomatsko zamenjal s kitajskim veleposlanikom iz Velike Britanije. Se je pa na tem potovanju veliko naučil o raznovrstnosti Kitajske in njenih prebivalcev.

Tudi pogajanja v Camp Davidu in približevanje med Egiptom in Izraelom lahko štejemo za uspešno. Z uspeh velja tudi sporazum med predsednikoma Torrijos-Carterjem o Panamskem kanalu.

Brzezinski je bil avtor (ali soavtor skupaj s kolegi iz Columbie Samuelom Huntingtonom ali Carl Friedrichom) nekaj desetih knjig in stotine znanstvenih člankov in časopisnih kolumn, ki so usmerjali ameriško zunanjo politiko. Na Columbiji je ustanovil tudi inštitut za raziskavo komunizma in je bil najbolj citiran sovjetolog svojega časa. Vzgojil je kar nekaj znanih akademikov in praktikov diplomacije (če omenimo samo Madeline Albright in Richarda Holbrooka).

Če še zadnjič primerjamo primerjavo med Kissingerjem in Brzezinskim se nam splača pogledati Nobel Peace Prize Forum Oslo 2016, ki je dosegljiv na internetu, kjer se v prijetnem pogovoru in pogledu na zadnjih sedem desetletij svetovne zgodovine oba velikana še zadnjič pogovarjata v javnosti. In povabilo je seveda prišlo s strani Nobelovega nagrajenca za mir iz leta 1973 Henry-a Kissingerja, ki ga je dobil kot zunanji minister skupaj z zunanjim ministrom Vietnama Le Duc Thojem za končanje vojne v Vietnamu. Podelitev nagrade velja za eno od desetih najbolj kontroverznih Nobelovih nagrad.

Brzezinski nam bo ostal v spominu kot manj kontroverzna osebnost, ki jo citirajo na mnogih strateških in geopolitičnih konferencah po svetu tudi po njegovi smrti. Za načrtovalce in analitike zunanjih politik v zunanjih ministrstvih velja posnemati njegovo povezovanje dela akademikov, praktikov in odločevalcev zunanje političnih odločitev. Ravno zaradi tega je avtor citirane biografije vodja sektorja za načrtovanje politik, ki lahko najboljše razume potrebo po takem povezovanju. Vsekakor pa gre za osnovno branje vsakega diplomata ali strokovnjaka, ki se ukvarja z zunanjo politiko in geopolitičnimi vprašanji modernega sveta.